



KEUSOTE

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue

Myöntämisohje

Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki
sekä lastensuojelun taloudellinen tuki

Voimassa 1.4.2024 alkaen

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue

Palvelujen järjestämisen lautakunta 6.3.2024, § 11

Sote ihmisen
kokoiseksi.

AIKUISTEN MIELENTERVEYS-, PÄIHDE- JA
SOSIAALIPALVELUT SEKÄ LASTEN,
NUORTEN JA PERHEIDEN PALVELUT

KONSERNIPALVELUJEN ASIAKASOHJAUS

Sisällysluettelo

Esipuhe	4
1 Perustoimeentulotuki	5
2 Täydentävä toimeentulotuki	6
2.1 Vuokravakuuden myöntäminen ja realisointi	7
2.2 Muuttokulut	8
2.3 Koti ja eläminen	8
2.3.1 Huonekalut	8
2.3.2 Kodinkoneet	9
2.3.3 Tavaroiden varastointi	10
2.3.4 Myrkytykset	10
2.3.5 Turvapalvelut	10
2.3.6 Siivoukset	10
2.3.7 Erityisruokavaliot ja ateriamaksut	10
2.3.8 Auto ja ajokortti	11
2.4 Lastentarvikkeet	11
2.5 Harrastusmenot, leirit ja tuetut lomat	11
2.6 Tavanomaista suuremmat vaatemenot	12
2.7 Perhetapahtumat	13
2.7.1 Hautauskulut	13
2.7.2 Lasten tapaaminen	15
2.7.3 Avioeromaksut	16
2.8 Opiskelutarvikkeet ja -maksut	16
2.9 Edunvalvontapalkkio	17
2.10 Matkakulut eri tilanteissa	17
2.11 Työttömyyskassan jäsenmaksu	18
2.12 Lainat ja sakot	19
2.13 Terveystuonon menot	19
3. Ehkäisevä toimeentulotuki	20
3.1 Vuokravelat	20
4 Toimeentulotuen perusosan alentaminen	21
5. Lastensuojelun taloudellisen tuen myöntäminen	21
5.1 Lastensuojelun asiakassuunnitelma	21
5.2 Lapsen taloudellinen ja muu tukeminen	22

5.2.1. Lasten harrastemenot.....	22
5.2.2. Koulunkäynnin tukeminen	22
5.2.3. Läheisten ihmissuhteiden ylläpitäminen.....	22
5.2.4. Loma- ja virkistystoiminta.....	22
5.2.5. Lapsenhoitotarvikkeet.....	23
5.2.6. Muut henkilökohtaiset tarpeet	23
5.2.7. Läheisverkoston kartoittaminen ja viranomaisaloitteiset huoltajusratkaisut	23
5.3 Jälkihuoltonuoret.....	23
5.3.1 Pakolaistaustaiset maahanmuuttajanuoret.....	24
6. Maahanmuuttajat	24
6.1 Alkuavustukset ja kuntaan muuttaminen.....	24
6.2 Kotoutumista edistävät kurssit, oppimateriaalit ja matkakulut.....	25
6.3 Kansalaisuushakemusten, oleskelulupien ja muiden asiakirjojen kustannukset ...	25
6.4 Pakolaisten paluumuuttoavustus	26
6.5 Paperittomat asiakkaat.....	26
7. Toimeentulotuen takaisinperintä	26

Esipuhe

Perustuslain (1999/731) 19§:n mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen välttämätöntä toimeentuloa turvaava taloudellinen tukimuoto, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentuloa sekä edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo. Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta, toimintakykyä, omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. Toimeentulotukea käytetään sosiaalityön ja -ohjauksen välineenä.

Toimeentulotuesta annettu laki tuli voimaan 1.3.1998 (1412/1997) ja sitä on muutettu Lailla toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta vuosina 2015 ja 2022. Lakimuutosten keskeisin sisältö oli ensin siirtää vastuu perustoimeentulotuesta kokonaisuudessaan Kansaneläkelaitokselle (Kela) vuodesta 2017 alkaen, ja sittemmin vastuu täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisestä hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta alkaen. Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) ei ole ensimmäisen lakimuutoksen jälkeen tehnyt uutta opasta toimeentulotukilain soveltajille.

Toimeentulotukilain lisäksi Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella (Keusote) on nähty tarpeelliseksi laatia yleisluontoiset suuntaviivat toimeentulotuen myöntämiskäytäntöjen ja -kriteerien yhtenäistämiseksi sekä asiakkaiden tasavertaisen kohtelun edistämiseksi Keusoten toiminta-alueella. Ensimmäinen ohje täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiseksi työstettiin Keski-Uudenmaan kuntayhtymässä syksyn 2018 aikana, ja sitä päivitettiin syksyllä 2021. Uusin päivitys ohjeeseen on tehty vuonna 2024 hyvinvointialueelle siirtymisen jälkeen. Ohjeistus perustuu hyvinvointialueella olemassa oleviin käytäntöihin ja toimintaohjeisiin.

STM:n oppaassa toimeentulotukilain soveltajille todetaan, että kunnilla on ollut mahdollisuus antaa omia soveltamisohjeita toimeentulotuesta. Näiden ohjeiden osalta tulee kuitenkin ottaa huomioon, etteivät ne saa rajoittaa viranhaltijoiden päätösvaltaa harkittaessa perheen tai yksilön oikeutta toimeentulotukeen taikka muutoinkaan olla ristiriidassa lainsäädännön kanssa. Ohjeiden tarkoituksena on siten lähinnä korostaa yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumista eikä niillä voida sivuuttaa lain säännöksiä. Viranhaltijoiden on päätösvaltaa käyttäessään noudatettava niitä periaatteita mitä kulloinkin voimassa olevassa lainsäädännössä on määrätty.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisohjeen lähtökohdiana on toimeentulotukilaki (1997/1412), osin STM:n toimeentulotukiopas sekä hallintolaki (2003/434). Viranomaistyötä ohjaavien lakien tunteminen ja soveltaminen hyvinvointialueen delegointisäännön puitteissa on osa työntekijöiltä edellytettävää ammattitaitoa. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen yhteisessä myöntämisohjeessa annetaan suuntaviivat täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiseen sekä joihinkin toimeentulotuen myöntämiseen liittyviin erityistilanteisiin.

Ohjeeseen on lisätty linjaus lastensuojelun ja jälkihuolto nuorten taloudellisen tuen myöntämiskäytänteistä. Lastensuojelun avohuollon taloudellisten tukitoimien ohjaavana ohjeena on Lastensuojelulaki (2007/417, 35§, 36§).

Päätös toimeentulotuesta (perus-, täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki) on tehtävä viivytyksettä, kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. Kiireellisessä tapauksessa päätös toimeentulotuesta on tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella samana tai viimeistään seuraavana arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. Päätös

toimeentulotuen myöntämisestä on pantava viivytystä täytäntöön. Jos hakemus on puutteellinen, asiakkaalle on viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumisesta annettava tai lähetettävä yksilöity kehoitus hakemuksen täydentämiseksi määräajassa.

Päätös toimeentulotuesta on annettava viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun täydennetty hakemus on saapunut. Jos asiakas ei ole määräajassa täydentänyt hakemustaan tai esittänyt hyväksyttävää syytä täydennyksen viivästykselle, päätös tehdään käytettävissä olevien tietojen pohjalta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä määräajan päättymisestä. Asiakkaan suostumuksella päätös voidaan tehdä käytettävissä olevien tietojen pohjalta ennen määräajan päättymistä.

1 Perustoimeentulotuki

Toimeentulotukitoiminnan yleinen johto, ohjaus ja kehittäminen kuuluvat Sosiaali- ja terveysministeriölle (STM). STM:n yhteydessä toimii valtioneuvoston asettama toimeentulotukiasioiden neuvottelukunta, jonka tehtävänä on seurata toimeentulotukiasioiden soveltamiskäytäntöä ja viranomaisten välistä yhteistyötä sekä tehdä esityksiä toimeentulotukea koskevista asioista. Neuvottelukuntaan kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön, Kelan ja hyvinvointialueiden sosiaalihuollon edustus. Neuvottelukunnan tehtävistä ja tarkemmasta kokoonpanosta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Hyvinvointialueella toimii myös alueellinen toimeentulotukiasioiden neuvottelukunta. Perustoimeentulotukilain 7 §:ssä tarkoitetun perustoimeentulotuen osalta lain mukaisia tehtäviä hoitaa Kela.

Hyvinvointialueen ja Kelan tulee tehdä yhteistyötä toimeentulotuen tarkoituksen toteuttamiseksi. Kelan on tarvittaessa ohjattava ja neuvottava perustoimeentulotuen hakijaa hyvinvointialueen sosiaalihuollon palveluihin hakeutumisessa. Kelan ohjaamis- ja toimimisvelvollisuudesta, velvollisuudesta monialaiseen yhteistyöhön sekä sosiaalihuollon velvollisuudesta laatia asiakassuunnitelma säädetään sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, 35§, 39§, 41§).

Perusosalla katettaviin menoihin kuuluvat ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, puhelimen ja tietoliikenteen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot. Takautuvasti toimeentulotukea myönnetään vain erityisin syin, jos asiakkaalla todetaan olleen toimeentulotukilain mukainen tulovaje, johon hän ei ole hakenut ajoissa perustoimeentulotukea. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi asumisen turvaaminen tai sähkörästit. Lähtökohtaisesti asiakkaan tulee olla toimeentulotuen tarpeessa menojen syntyessä.

Perusosalla katettavien menojen lisäksi muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruisina huomioon:

- yleisestä asumistuesta annetussa laissa (938/2014, 9§) tarkoitetut asumismenot, muun kuin yhtiömuotoisen omistusasunnon välttämättömät hoitomenot sekä välttämättömät asuntoon muuttoon liittyvät menot
- taloussähköstä aiheutuvat menot
- lämmityskustannukset
- erikseen maksettavat vesimaksut
- kotivakuutusmaksu
- muut kuin perusosaan sisältyvät terveydenhuoltomenot

- lasten varhaiskasvatuksesta aiheutuvat menot sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan menot
- lapsen tapaamisesta aiheutuvat menot lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 7, 7 a ja 9 c §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa siltä osin, kun lapsi tapaa eri taloudessa asuvaa vanhempansa ja menot perustuvat hyvinvointialueen vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen päätökseen;
- välttämättömän henkilötodistuksen, oleskeluasiakirjan tai matkustusasiakirjan hankintamenot.

Jos toimeentulotuen hakijan asumiseen liittyvät menot ylittävät tarpeellisen suuruisena 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla pidettävän määrän, hakijaa on ohjattava hankkimaan edullisempi asunto. Lisäksi hakijaa on ohjattava ottamaan yhteyttä kuntaan asuntoasian selvittämistä varten. Hakijalle on annettava hänen tosiasialliset tarpeensa huomioon ottava, riittävä määräaika edullisemman asunnon hankkimista varten.

Kelan tulee ottaa tuensaajan asumismenot huomioon täysimääräisinä tämän määräajan. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske sellaista toimeentulotuen hakijaa, jolle jo aiemmin on annettu samaa asumistarvetta koskien ohje ja määräaika hakeutua edullisempaan asuntoon.

Jos hakijalla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta hankkia asuinpaikkakunnaltaan 2 momentissa tarkoitettua asuntoa, asumismenot voidaan ottaa huomioon täysimääräisenä myös määräajan jälkeen.

Kela on laatinut perustoimeentulotuen osalta omat toimintaohjeensa, jotka ovat sähköisesti saatavilla Kelan internet-sivuilla. STM on esittänyt, ettei kunnista ja sittemmin hyvinvointialueelta myönnettäisi täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea sellaisiin menoihin, jotka kuuluvat perustoimeentulotukeen ja siten Kelan päätäntävaltaan, mukaan lukien ruoka ja lääkkeet. Kiireellisissä tilanteissa Kelalla on mahdollisuus myöntää asiakkaalle perustoimeentulotuki ruokaan tai lääkkeisiin maksusitoumuksena.

2 Täydentävä toimeentulotuki

Toimeentulotuki on viimesijainen sosiaalihuoltoon kuuluva taloudellinen tuki. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo, ja edistetään henkilön ja perheen itsenäistä selviytymistä. Arvio täydentävän toimeentulotuen tarpeesta tehdään aina yksilö- ja perhekohtaisen harkinnan perusteella. Tällöin on erityisesti otettava huomioon asiakkuuden kesto, mahdolliset elämään vaikuttavat olosuhteet, äkilliset tuen tarpeeseen vaikuttavat tapahtumat sekä henkilön ja perheen itsenäinen selviytyminen. Lasten ja heidän tarpeidensa huomioiminen aikuisten palveluissa (ml. täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen) on keskeinen osa ennalta ehkäisevää lastensuojelua. Lisäksi on hyvä huomioida, että yksinasuva vastaa kaikista kuluistaan itse eikä näin ollen pysty jakamaan jokapäiväisten taloustarvikkeiden kuluja muiden taloudessa asuvien kesken.

Täydentävästä toimeentulotuesta säädetään toimeentulotukilain 7c§:ssä. Ennen täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen päätöksen tekemistä tulee varmistaa, että asiakkaalla on Kelan tekemä perustoimeentulotukipäätös (myönteinen tai kielteinen). Ennen Kelan antamaa perustoimeentulotukipäätöstä ei täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen päätöstä pääsääntöisesti voida tehdä, pois lukien akuutit kriisitilanteet (myös virka-ajan ulkopuolella) tai hautausavustukset. Täydentävän toimeentulotuen myöntämisestä vastaa lähtökohtaisesti se hyvinvointialue, jossa asiakas vakinaisesti asuu tai oleskelee.

Täydentävää toimeentulotukea tulee myöntää tilanteissa, joissa toimeentulotuen hakijalla on erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvia menoja. Täydentävässä toimeentulotuessa ei ole suljettu pois mitään menolajia, jos menot harkitaan asiakkaalle tarpeellisiksi. Toimeentulotukilaki ei myöskään aseta ylärajaa täydentävänä toimeentulotukena myönnettävälle tuelle, vaan arvio tulee aina tehdä asiakaskohtaisesti, asiakkaalle tehdyn perustoimeentulotukilaskelman perusteella. Täydentävää toimeentulotukea ei voida evätä hyvinvointialueen omiin ohjeisiin perustuen. Täydentävän toimeentulotuen myöntämisen sijaan joissakin tilanteissa voi täytyä perusteet ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiseen.

Työikäisille aikuisille suunnatuissa sosiaali- ja terveystalveluissa on huomioitava, selvitettävä ja turvattava myös aikuisten hoidossa ja kasvatuksessa olevien lasten tuen tarve. Aikuisten sosiaalityö ja sen piirissä myönnettävä toimeentulotuki ovat osa ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Aikuksille suunnatuissa palveluissa edellytetään erityistä lasten näkökulman huomioimista. (Lastensuojelulaki 2007/417, 35-36§.)

Täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä otetaan huomioon tarpeellisen suuruksina erityismenot, joita ovat:

- Henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat, toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeelliseksi harkitut menot. Henkilön tai perheen erityisenä tarpeena tai olosuhteena voidaan pitää pitkäaikaista toimeentulotuen saamista, pitkäaikaista tai vaikeaa sairautta, lasten harrastustoimintaan liittyviä erityisiä tarpeita ja muita näihin verrattavia olosuhteita tai tarpeita.

Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n määritelmän mukaan toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaana tulee pitää henkilöä tai perhettä, joka on viimeisen vuoden aikana saanut vähintään 10 kuukauden ajan perustoimeentulotukea.

2.1 Vuokravakuuden myöntäminen ja realisointi

Vuokravakuus ja takuuvuokrat kuuluvat perustoimeentulotukeen ja siten Kelan päätäntävaltaan. Vain niissä poikkeustilanteissa, joissa Kela on hylännyt asiakkaan vuokravakuushakemuksen, ja sosiaalihuollon ammattilainen pitää vuokravakuuden myöntämistä asiakkaan erityistilanne huomioiden edelleen perusteltuna, voidaan vuokravakuuden myöntämistä puoltaa Kelalle tai viimesijaisena vaihtoehtona myöntää siihen täydentävää toimeentulotukea. Vuokravakuuden myöntäminen täydentävänä toimeentulotukena edellyttää aina ensin hylkäävän päätöksen Kelalta sekä asiakkaan olosuhteiden selvittämisen.

Päätöksentekijän tulee huolehtia, että vuokrasopimuksesta ilmenee kaikki päätöksen kannalta oleelliset tiedot. Myönteistä vakuuspäätöstä ei voida tehdä puutteellisen vuokrasopimuksen perusteella.

Pääsääntöisesti takuuvuokrana myönnetään enintään kahden (2) kuukauden kohtuullista vuokraa vastaava määrä. Vuokravakuus myönnetään maksusitoumuksena. Vuokravakuutta ei myönnetä rahana. Vakuuspäätöksestä ja -sitoumuksista tulee selkeästi ilmetä asiakkaalle ja vuokranantajalle ne kustannukset, joita vakuudella voidaan kattaa. Vuokranantajalle toimitettavasta vakuussitoumuksista tulee lisäksi ilmetä, että vuokranantajan tulee ilmoittaa vakuuden realisointitarpeesta viimeistään kolme (3) kuukautta vuokrasuhteen päättymisen jälkeen.

Maksusitoumus vuokravakuuteen on hyvinvointialueen sisällä muutettaessa voimassa toistaiseksi

tai määräaikaisissa vuokrasopimuksissa määräajan mukaan. Mikäli määräaikaista vuokrasopimusta jatketaan, ohjataan asiakasta hakemaan jatkovakuutta ensisijaisesti Kelasta. Hyvinvointialueen ulkopuolelle muutettaessa maksusitoumus myönnetään korkeintaan yhden (1) vuoden määräajalle.

Mikäli vuokranantaja hakee vuokravakuuden realisointia, tulee hyvinvointialueelle toimittaa kirjallinen realisointivaatimus. Vaatimuksesta tulee ilmetä riittävällä tavalla selvitys realisoinnin perusteista, vuokrasopimuksen päättymispäivä, vuokralaisen poismuuttopäivä sekä vaaditun korvauksen määrä. Realisoinnin perusteiden selvittämiseksi liitteinä tulee lisäksi tarvittaessa toimittaa, ellei toimitettu jo aiemmin:

- Kopio vuokrasopimuksesta ja vuokravakuuteen myönnetystä maksusitoumuksesta
- Vuokrasopimuksen irtisanomis- tai purkamisilmoitus tai käräjäoikeuden päätös hädöstä
- Kirjallinen raportti asunnon alku- ja lopputarkastuksesta; valokuvat, tarkastusraportti ja/tai muu vastaava selvitys asunnon vahingoista tai siivouskuluista; tositteet välttämättömistä korjauksista, työtunneista ja/tai materiaalimaksuista ja/tai; maksutositteet lukkojen sarjoituksesta.

Vuokravakuuden takaisinperinnästä päätettäessä voi konsultoida hyvinvointialueen lakimiestä. (kts. myös Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta 31.3.1995/481).

2.2 Muuttokulut

Asiakas järjestää ensisijaisesti muuton itse omilla varoillaan. Tarvittaessa asiakas voi hakea Kelasta perustoimeentulotukea muuttokustannuksiin (omatoimimuutto, muuttopalvelu, kokonaisuutto, terveydellisin perustein haettava avustettu muutto). Mahdollisissa poikkeustilanteissa, joissa Kela on hylännyt asiakkaan muuttokuluhakemuksen, ja sosiaalihuollon ammattilainen pitää edelleen muuttokuluissa tukemista asiakkaan erityistilanteen huomioiden perusteltuna, voidaan ensisijaisesti puoltaa muuttokustannusten myöntämistä Kelalle tai toissijaisesti selvittää muuttoavun mahdollisuutta esimerkiksi alueellisten yhteistyökumppaneiden kautta. Vain erityisen poikkeuksellisissa tilanteissa asiakkaalle voidaan myöntää muuttokuluihin täydentävää toimeentulotukea.

2.3 Koti ja eläminen

2.3.1 Huonekalut

Kodin irtaimiston hankintaan käytetään ensisijaisesti hyvinvointialueella sijaitsevia palveluja. Täydentävää toimeentulotukea kodin irtaimiston hankintaan voidaan myöntää erityisperustein, esimerkiksi pitkään kestäneen asunnottomuuden, laitoshoidon tai vankeuden jälkeen taikka nuorille ensiasuntoon muuttaville, mikäli heillä ei ole muuta keinoa hankkia välttämättömää kodin irtaimistoa (esimerkiksi vanhemmat ovat perustoimeentulotukiasiakkaina). Erotilanteissa on selvitettävä asiakkaan mahdollisuus saada välttämättömän kodin irtaimisto puolisoiden keskinäisen jakamisen tai virallisen osituksen kautta.

Välttämättömään kodin irtaimistoon voidaan myöntää täydentävää toimeentulotukea perhekoosta riippuen lähtökohtaisesti enintään 800 euroa; lähtökohtaisesti yksin asuvalle korkeintaan 500 euroa ja neljän hengen perheelle korkeintaan 800 euroa riippuen siitä, mitä kalusteita asiakkaalla tai perheellä jo on. Suurien perheiden kohdalla on tarvittaessa käytettävä erityistä harkintaa.

Välttämättömiksi kodin hankinnoiksi katsotaan yleensä sänky ja patja, keittiön pöytä ja tuolit sekä kohtuullinen määrä valaisimia, astioita, kodin tekstiilejä (esimerkiksi pyyhkeet, matto) ja siivousvälineet (ml. pölynimuri).

Kodin irtaimistohankinnat esimerkiksi välttämättömien huonekalujen, kuten sängyn tai muiden tarvikkeiden rikkoutuessa voivat tuottaa vaikeuksia myös pitkäaikaisille toimeentulotuen saajille ja/tai pitkään lähellä toimeentulotukirajaa eläneille asiakkaille, jolloin harkinnan käyttö toimeentulotuen myöntämisessä korvaavien tarvikkeiden hankkimiseksi voi tulla kyseeseen. Sängyn hankintaan voidaan myöntää perustoimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaalle aikuisille ja seitsemän vuotta täyttäneille lapsille korkeintaan 120 euroa (60 euroa sänky, 60 euroa patja) sekä alle seitsemänvuotiaalle lapsille korkeintaan 80 euroa (50 euroa sänky, 30 euroa patja).

Etävanhemmalle voidaan myöntää avustusta lapsen sängyn hankintaan, mikäli lapsi viettää öitä säännöllisesti etävanhemman luona.

Täydentävä toimeentulotuki välttämättömiin kodinhankintoihin myönnetään ensisijaisesti maksusitoumuksena ja toissijaisesti laskua vastaan tai rahana asiakkaan tilille. Asiakkaan on tarvittaessa esitettävä kuitti tai muu selvitys ostetuista kodintarvikkeista. Asiakasta ohjataan selvittämään mahdollisuus hankkia välttämätön kodin irtaimisto käytettynä.

2.3.2 Kodinkoneet

Välttämättömän kodinkoneen rikkouduttua on asiakkaan ensisijaisena vastuulla selvittää mahdolliset korjauskustannukset sekä myyjän takuuehtojen ja/tai kotivakuutuksen soveltuvuus tapaukseen.

Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää pyykinpesukoneeseen lapsiperheelle, ja muille tuen tarpeessa oleville esimerkiksi pitkäaikaisen tai vaikean liikkumista rajoittavan sairauden, muun terveydellisen perusteen tai muun erityisen perusteen johdosta enintään 400 euroa. Asiakkaan tulee pyydettyäessä toimittaa tilannetta selvittävä perustelu hakemuksen liitteenä. Mikäli asiakkaan käytettävissä on taloyhtiön pyykkitupa tai muu pyykinpesumahdollisuus, edellytetään asiakkaan käyttävän ensisijaisesti sitä. Täydentävää toimeentulotukea pyykinpesukoneen hankintaan myönnetään lähtökohtaisesti vain toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaille.

Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää omistusasunnon kohtuuhintaisiin jääkaappiin ja/tai lieteen edullisimman vaihtoehdon mukaan. Täydentävää toimeentulotukea omistusasunnon jääkaapin tai lieden hankintaan myönnetään lähtökohtaisesti vain toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaille.

Myönnettäessä täydentävää toimeentulotukea välttämättömien kodinkoneiden hankintaan voidaan tarvittaessa lisäksi myöntää koneen kuljetuksesta, asennuksesta ja vanhan koneen poisviennistä aiheutuvat välttämättömät kustannukset edullisimman vaihtoehdon mukaan ilman lisäpalveluja, ellei asiakas perustellusta syystä kykene itsenäisesti niistä huolehtimaan omilla varoillaan.

Täydentävä toimeentulotuki välttämättömiin kodinkoneisiin myönnetään ensisijaisesti maksusitoumuksena ja toissijaisesti laskua vastaan tai rahana asiakkaan tilille. Asiakkaan on tarvittaessa esitettävä kuitti tai muu selvitys ostetuista kodinkoneista. Asiakasta ohjataan selvittämään mahdollisuus hankkia välttämättömät kodinkoneet käytettynä.

2.3.3 Tavaroiden varastointi

Kela voi huomioida varastointipalvelua perustoimeentulotukeen oikeuttavana menona yleensä enintään kolme kuukautta. Kela edellyttää sosiaalityön suunnitelmaa asumisen järjestämiseksi. Erytistilanteissa ja asiakkaan yksilöllisen palvelutarpeen mukaan, voidaan asiakkaalle myöntää määräaikaisesti täydentävää toimeentulotukea tavaroiden varastointiin. Täydentävä toimeentulotuki myönnetään maksusitoumuksena, jos varastointi on perusteltua ja varastointiaika kohtuullinen.

Varastoitavien tavaroiden arvosta riippuen voi asiakkaan joissain tilanteissa olla järkevää harkita tavaroiden hävittämistä ja korvaavien hankkimista (esimerkiksi täydentävänä toimeentulotukena välttämättömään kodin irtaimistoon) siinä vaiheessa, kun asiakkaalla on jälleen oma asunto.

2.3.4 Myrkytykset

Kiinteistön omistajalla tai taloyhtiöllä on vastuu tuholaismyrkytyksestä. Tuholaismyrkytyksistä aiheutuneisiin kuluihin ei myönnetä toimeentulotukea. Myrkytysten jälkeen asiakkaalle voidaan tarvittaessa myöntää täydentävää toimeentulotukea välttämättömän kodinirtaimiston (sänky, vuodevaatteet) hankintaan, jos myrkytys on edellyttänyt niiden hävittämistä.

2.3.5 Turvapalvelut

Turvapalvelut (turvapuhelin, turvaranneke ja hälytyskäynnit) huomioidaan Kelan perustoimeentulotuessa muuna terveydenhuoltomenona eikä niihin myönnetä täydentävää toimeentulotukea.

2.3.6 Siivoukset

Henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta aiheutuvat menot kuuluvat perustoimeentulotuen perusosalla katettaviin menoihin eikä niihin lähtökohtaisesti myönnetä täydentävää toimeentulotukea. Erytistilanteissa ja asiakkaan yksilöllisen palvelutarpeen mukaan, voidaan asiakkaalle myöntää kertaluontoisesti täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea siivouksen kohtuullisiin kuluihin, jos siten voidaan turvata asiakkaan itsenäisen asumisen jatkuminen. Asiakkaan voi tarvittaessa ohjata selvittämään mahdollisuutensa saada siivousapua hyvinvointialueen järjestämänä tukipalveluna tai hyödyntämään kotitalousvähennystä itse hankittavaan siivouspalveluun.

2.3.7 Erytysruokavaliot ja ateriamaksut

Ravintomenot kuuluvat perustoimeentulotuen perusosalla katettaviin menoihin. Yksittäisten ruoka-aineiden poistaminen ruokavaliosta tai korvaaminen toisella ruoka-aineella ei yleensä aiheuta tavanomaista suurempia ravintomenoja. Myöskään esimerkiksi keliakiasta johtuva gluteeniton ruokavalio ei oikeuta täydentävän toimeentulotuen myöntämiseen. Alle 16-vuotiaan lapsen on mahdollista saada Kelasta vammaistukea muun muassa keliakian tai muiden vaikeiden vilja- ja maitoallergioiden vuoksi.

Ateriamaksuihin ei myönnetä täydentävää toimeentulotukea. Hyvinvointialueen myöntämissä

asumispalveluissa asiakkaille huomioidaan ateriamaksut asiakasmaksulaskelmissa asiakasmaksua vähentävänä menona, tai niihin voidaan myöntää tarvittaessa maksualennusta.

2.3.8 Auto ja ajokortti

Ajokortin hankkimisesta tai sen uusimisesta aiheutuviin kustannuksiin ei myönnetä täydentävää toimeentulotukea.

Auton käytöstä aiheutuviin kuluihin tai autopaikkamaksuihin ei myönnetä täydentävää toimeentulotukea. Kela voi huomioida asiakkaan autopaikkamaksun perustoimeentulotuessa, jos autopaikan tarve johtuu terveydellisistä syistä.

Invapysäköintilupa voidaan myöntää perustoimeentulotukiasiakkaalle täydentävää toimeentulotukea.

2.4 Lastentarvikkeet

Perustoimeentulotuen (pitkäaikais-)asiakasta voidaan tukea välttämättömien lastentarvikkeiden hankinnassa. Syntyvän lapsen tarvikkeisiin voidaan myöntää täydentävää toimeentulotukea aikaisintaan kaksi (2) kuukautta ennen laskettua aikaa. Tarvittaessa asiakkaalta voidaan pyytää raskaustodistus.

Lastentarvikkeiden, -vaunujen- ja -rattaiden osalta asiakasta ohjataan aina ensisijaisesti selvittämään käytettyjen tarvikkeiden ostomahdollisuus. Lastentarvikkeisiin (vaunut, rattaat, sänky, patja ja turvaistuin) voidaan myöntää kertaluontoisesti täydentävää toimeentulotukea ensimmäiselle lapselle enintään 400 euroa ja seuraaville sisaruksille enintään 250 euroa/ lapsi. Jos perheessä ei ole entuudestaan lapsia ja kyseessä on monikkoraskaus, voidaan lastentarvikkeisiin myöntää enintään 400 euroa/ syntyvä lapsi. Jos perheessä on muita sisarusia ja kyseessä on monikkoraskaus, myönnetään lastentarvikkeisiin enintään 300 euroa/syntyvä lapsi. Tuplalastenvaunuihin voidaan myöntää tukea vain, jos perheessä on kaksi alle 3-vuotiasta lasta.

Täydentävä toimeentulotuki välttämättömiin lastentarvikkeisiin myönnetään ensisijaisesti maksusitoumuksena ja toissijaisesti laskua vastaan tai rahana asiakkaan tilille. Asiakkaan on tarvittaessa esitettävä kuitti tai muu selvitys ostetuista lastentarvikkeista.

2.5 Harrastusmenot, leirit ja tuetut lomat

Alaikäisten lasten harrastusmenoihin voidaan myöntää toimeentulotukea pitkäaikaisen toimeentulotukiasiakkuuden, sairauden tai muun vastaavan erityisperusteen vuoksi, ellei vastaavaa avustusta ole muualta myönnetty eikä perheen ole mahdollisuutta saada kustannuksiin maksualennusta vähävaraisuuden vuoksi. Asiakas ohjataan selvittämään mahdollisuutensa maksun alennukseen tai vapautukseen. Toimeentulotuen myöntämiseen vaikuttaa muun muassa toimeentulotukiasiakkuuden kesto, harrastuksen kesto ja lapsen ikä. Tukea maksetaan lapsen yhteen ohjattuun harrastukseen edullisimman vaihtoehdon mukaan. Toimeentulotuen kohde tulee olla perusteltu, ja niiden kuluista tulee tarvittaessa esittää kuitti ja/tai lasku. Samoin perustein kuin harrastusmenoihin voidaan perheelle myöntää toimeentulotukea lapsen polkupyörään, sukseen ja luistimiin. Asiakkaan tulee selvittää

mahdollisuus hankkia harrastusvälineet ensisijaisesti käytettyinä.

Perustuslain (§16) ja perusopetuslain (628/1998, §31) mukaisesti jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen, jolloin opetussuunnitelman mukaisesta opetuksesta, ml. koulun työaikana toteutetuista retkistä, vierailuista ja muusta vastaavasta koulun ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta, ei saa aiheutua oppilaalle kustannuksia. Koululiikuntaa varten tarvittaviin liikuntavälineisiin ei siten myönnetä toimeentulotukea. Myöskään koulun leirikoulumaksuihin ei myönnetä toimeentulotukea.

Toimeentulotukea ei myönnetä rippikoululeireihin, koska rippikoulu on mahdollista suorittaa maksuttomana päivärippikouluna tai saada seurakunnasta maksuvapautus perusleirimaksusta.

Päätöksentekijä vastaa, ettei harrastuskuluihin myönnettävä summa ylitä enimmäismäärää kalenterivuoden aikana. Tuen myöntämisessä harrastusvälineisiin huomioidaan perheen nuorempien sisarusten mahdollisuus hyödyntää vanhemmilta sisaruksilta pieneksi jääneitä välineitä.

Kohtuulliset summat lasten harrastemenoihin vuodessa:

- Kausi- ja lukukausimaksut: yksi harrastus/lapsi, enintään 350 euroa/vuosi
- Lisäksi lapsen harrastuksen edellyttämät välttämättömät välineet enintään 250 euroa
- Muut urheiluvälineet enintään 250 euroa/vuosi (esimerkiksi sukset, luistimet, pelivälineet). Muiden urheiluvälineiden hankinnassa tuetaan vain, jos lapselle ei ole myönnetty toimeentulotukea ohjattuun harrastukseen ja sen välttämättömiin välineisiin
- Polkupyörä lapsen iästä riippuen alle kouluikäiselle enintään 200 euroa ja kouluikäiselle lapselle korkeintaan 300 euroa, lisäksi pyöräilykypärä 35 euroa. Mikäli saman perheen lapsille on jo aiemmin myönnetty polkupyörä, tulee perheeltä tarkistaa edellisten pyörien soveltuvuus nuoremmille sisaruksille.

Ratkaistaessa harrastusmenoja koskevaa hakemusta tulee huomioida, ettei tukeminen ylikalliissa harrastuksissa ole perusteltua, jos perhe ei voi kohtuudella maksaa myönnetyn toimeentulotuen ylittäviä harrastuskuluja itse.

Perustoimeentulotuen pitkäaikaisasiakkuudessa olevien perheiden alaikäisille lapsille voidaan myöntää täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea lasten harrastetkiin, -leireihin tai huvipuistorannekkeen hankintaan kerran vuodessa korkeintaan 80 euroa/lapsi/vuosi. Tarvittaessa perhettä voidaan kertaluontoisesti tukea tällöin myös kohtuullisissa matkakuluissa.

Tuetun loman omavastuuosuksissa ja kohtuullisissa matkakuluissa voidaan tukea toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkuudessa olevia perheitä korkeintaan joka toinen vuosi.

Retki-, leiri- tai huvipuistomaksu ei vähennä lapselle harrastekuluihin myönnettävää toimeentulotukea.

Täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea ei lähtökohtaisesti myönnetä aikuisten harrastuksiin. Aikuisasiakasta voi ohjata selvittämään mahdollisuus kotikunnan tukemaan kulttuuri- tai liikuntaharrastukseen (esim. Kaikukortti, opintosetelilennukset jne.).

2.6 Tavanomaista suuremmat vaatemenot

Toimeentulotuen perusosa sisältää vaatemenoihin tarkoitetun vähimmäismäärän eikä perusosaan sisältyviin menoihin pääsääntöisesti myönnetä erikseen toimeentulotukea. On

kuitenkin tilanteita, joissa tästä voidaan asiakkaan eduksi poiketa, kun se henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuen on perusteltua; esimerkiksi vankilasta vapautuvat tai pitkään asunnottomana tai toimeentulotuen varassa olleet asiakkaat.

Vaatteisiin voidaan myöntää erikseen toimeentulotukea julkisen terveydenhuollon omalääkärin tai sairaanhoitajan lausunnolla, jos tarve johtuu sairaudesta (esimerkiksi äkillisestä painon muutoksesta). Vaatteista päätöksen tekee sosiaalihuollon ammattilainen.

KHO (7.4.2000/686) on ottanut kantaa toimeentulotuen myöntämisestä romaninaisen pukuun. Puku on katsottu osaksi romanikulttuuria ja sen hankintamenot niin suuriksi, ettei sitä voida lukea kokonaan toimeentulotuen perusosalla katettaviin menoihin. Romaninaisen perinneasua vakituisesti käyttävälle toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaalle voidaan myöntää perinneasuun/romanihameeseen täydentävää toimeentulotukea 500 euroa enintään kahden vuoden välein. Tukea voidaan myöntää myös nuoren ensimmäiseen romanihameeseen, jos nuori ottaa perinneasun vakituisesti käyttöön. Tuki myönnetään maksusitoumuksena. Edellisten asuinkuntien myöntämät avustukset tulee tarkistaa, mikäli hyvinvointialueelle muutto on tapahtunut alle kaksi vuotta sitten. Aina ei ole välttämätöntä hankkia uutta vaatetta, vaan kysymykseen voi tulla myös vaatteen tai helman korjaus. Kustannusarvion hankinta ja hinnan selvittäminen on asiakkaan tehtävä. Asiakkaan tulee myös yksilöidä tarve ja perustelut hakemuksessaan.

Romano Mission kannan mukaan romaninainen ei yleensä tarvitse raskausajalle erikseen toista hametta.

Kiintiöpakolaisena tai pakolaisen perheen yhdistämisen kautta maahan tulleelle voidaan myöntää kerta-avustuksena tukea talvivaatetuksen hankintaan. Kerta-avustus myönnetään vain ensimmäisenä maahantulovuotena ja on suuruudeltaan 150 euroa/henkilö.

Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää välttämättömiin työkenkiin perustoimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaan aloittaessa työn, opiskelun, työllistymistä edistävän ammatillisen kuntoutuksen tai työkokeilun. Täydentävää toimeentulotukea myönnetään korkeintaan 70 euroa maksusitoumuksena tai rahana asiakkaan tilille. Asiakkaan tulee tarvittaessa esittää hankinnasta kuitti.

2.7 Perhetapahtumat

Perhetapahtumiin ei pääsääntöisesti myönnetä erikseen toimeentulotukea. On kuitenkin tilanteita, joissa perheen tai henkilön etu vaatii täydentävän toimeentulotuen käyttöä esimerkiksi ristiäisten, konfirmaatiotilaisuuden tai hautajaisten järjestämiseen, kahvitus enintään 50 euroa. Perustoimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaalle voidaan myöntää lähiomaisen hautajaisiin kukkavihkoa varten enintään 60 euroa. Mikäli hautaus tilaisuus ei ole asiakkaan kotipaikkakunnalla, voidaan myös matkakulut huomioida edullisimman vaihtoehdon mukaan. Muilta osin tukeminen edellyttää aina yksilö- ja perhekohtaista harkintaa. Lähiomaisiksi katsotaan puoliso, isovanhemmat, vanhemmat, sisarukset, omat lapset tai otto-/kasvattilapset.

2.7.1 Hautauskulut

Kohtuullisina pidettävät hautauskulut ovat 760 euroa (tai edullisin tarjous). Lisäksi hautausavustuksessa huomioidaan hautaus toimiston ja/tai seurakunnan välttämättömät erilliset

kulut (esimerkiksi vainajan pukeminen ja arkkuun laitto, tuhkan sirottelumaksu, maan avaus ja peitto, vainajan kuljetus, hautakiven siirtäminen haudan avaamisen yhteydessä jne.). Hautapaikka- ja hautauspalvelumaksut määräytyvät vainajan viimeisen asuinpaikkakunnan mukaan. Hautakiven tai -ristin taikka muistotilaisuuden järjestämisestä aiheutuviin kuluihin, esimerkiksi kappelin vuokraan tai tarjoiluihin ei myönnetä toimeentulotukea, vaan omaisten tulee halutessaan kustantaa ne itse. Hautauskulujen myöntämisperusteet ovat yhdenmukaiset riippumatta vainajan uskontokunnasta tai seurakuntaan kuulumisesta.

Perustoimeentulotukea saaneen vainajan hautaukseen voidaan myöntää kohtuulliset hautauskulut ilman takaisinperintäpäätöstä. Tällöin kuolinpesän varattomuus tiedetään eikä perukirjaa tarvita varallisuuden tutkimiseen. Myöskään Kelan perustoimeentulotukipäätöksen hakeminen ennen hautauskulujen myöntämistä ei ole välttämätöntä, mikäli vainajan tiedetään olleen perustoimeentulotuen asiakkaana. Päätös täydentävästä toimeentulotuesta hautauskuluihin tehdään vainajan tai vainajan kuolinpesän nimellä. Päätös voidaan tehdä etuuskäsittelyssä, mikäli siihen ei liity harkinnan tarvetta.

Mikäli vainaja ei ole ollut perustoimeentulotuen saaja, edellyttää täydentävän toimeentulotuen myöntäminen hautauskuluihin vainajan ja mahdollisuuksien mukaan lesken tulojen ja varojen huomioimista. Avopuolison tuloja ja varoja ei huomioida. Kuolinpesän hoitajaa pyydetään toimittamaan täydentävän toimeentulotukihakemuksen yhteydessä vainajan ja lesken pankkitilin kuolinhetken saldot sekä esitäytetyt veroilmoitukset. Lisäksi selvitetään vainajalle maksussa olleet tulot. Hautausavustuksen myöntämisessä huomioidaan kaikki käteisvarat sekä nopeasti realisoitavissa oleva omaisuus. Kuolinpesän hoitaja voi pyytää hautaustoimistolta ja seurakunnalta maksuaikaa laskuille omaisuuden realisoimisen vuoksi.

Jos tiliotteen ja verotuspäätöksen mukaan varoja ja omaisuutta ei ole, voidaan hautaus myöntää ilman takaisinperintää. Jos vainajalla on kiinteää omaisuutta, mutta ei varoja tilillä, myönnetään hautaukseen maksusitoumus täydentävänä toimeentulotukena. Tällöin hautausavustuksesta tehdään takaisinperintäpäätös. Toimeentulotuen takaisinperintäpäätös tehdään kuolinpesän varoista. Perinnästä ja perukirjan toimittamisesta sosiaalitoimeen sen valmistuttua tulee ilmoittaa täydentävän toimeentulotukipäätöksen yhteydessä; ks. myös luku 7 Toimeentulotuen takaisinperintä.

Mikäli täydentävää toimeentulotukea hautauskuluihin haetaan hautajaisten jälkeen, pyydetään omaisia esittämään perukirja, josta käy ilmi vainajan taloudellinen tilanne kuolinhetkellä. Vainajalta maksamatta jääneet muut maksut kuin hautauskulut eivät oikeuta täydentävään tai ehkäisevään toimeentulotukeen, vaan ne ovat kuolinpesän velkaa. Hautaus- ja pesänselvityskulut ovat aina ensisijaisia maksuja vainajan ja kuolinpesän muihin velkoihin nähden. Jos kuolinpesän omaisuus koostuu kiinteästä tai irtaimesta omaisuudesta, vastaavat omaiset omaisuuden realisoinnista ja hautauskuluista. Jos omainen tarvitsee neuvoja kuolinpesän hoitamisessa, voi hänet ohjata olemaan yhteydessä oikeusaputoimistoon.

Jos poliisi ilmoittaa vainajasta, jolla ei ole tiedossa omaisia, ohjataan poliisia tekemään asiasta kirjallinen ilmoitus käräjäoikeudelle pesänhoitajan määräämiseksi. On mahdollista, että hautauskustannukset tulevat tässä tapauksessa sosiaalitoimen maksettaviksi, jolloin on perusteltua tehdä perintä kuolinpesässä mahdollisesti olevaan varallisuuteen. Perintäpäätös lähetetään vainajan kuolinpesälle, ellei kuolinpesän hoitajan nimi ole tiedossa.

Jos sosiaalitoimeen tulee muuta kautta ilmoitus vainajasta, jolla ei ole omaisia, on lain mukaan kunnan velvollisuus tehdä ilmoitus ja vireyttää hautaaminen (Hautaustoimilaki §23). Kunnan edustajaa voi tarvittaessa ohjeistaa kirjallisen ilmoituksen tekemisessä vainajasta käräjäoikeudelle kuolinpesän toimitsijan eli prosessiedunvalvojan määräämiseksi hautausasiassa. Sähköpostitse

tehtävään ilmoitukseen tulee laittaa kaikki se tieto, mikä vainajasta on käytettävissä. Ilmoitus on pyydyttävä käsittelemään kiireellisesti ja se toimitetaan osoitteeseen ita-uusimaa.ko@oikeus.fi. Usein näissäkin tapauksissa poliisi käy toteamassa tapahtuneen, jolloin poliisilla on käytettävissään kattavammat tiedot, joiden perusteella ilmoitus käräjäoikeudelle voidaan tehdä. Hautausavustusta varten myönnettävään maksusitoumukseen kirjataan, jos vainajalla ei ole omaisia, jotta hautaus toimisto voi hoitaa hautauksen yhteistyössä kunnan ja seurakunnan kanssa.

Sosiaalitoimi ei hoida sukuselvitystä, hautausta tai perunkirjoituksia, vaikka tiedossa oleva omainen jättäisi sen tekemättä. Mikäli kuolinpesälle ei löydy hoitajaa, vainajalla ei ole perillisiä ja pesään jää varallisuutta, määrää Valtiokonttori pesänhoitajan. Kuolemantapauksesta tulee ilmoittaa Valtiokonttoriin, jolloin vainajan omaisuus menee valtiolle.

Mikäli varattomalle kuolinpesälle ei löydy hoitajaa tai kukaan omaisista ei ole halukas asiaa hoitamaan, tehdään asiasta ilmoitus käräjäoikeuteen, joka määrää pesänhoitajan.

Mikäli kuolinpesällä ei ole hoitajaa, asunnon tyhjentäminen kuuluu vuokranantajalle. Asunnon tyhjentämisestä aiheutuneisiin kuluihin ei myönnetä täydentävää toimeentulotukea.

Jos hyvinvointialueella vakituisesti asuva henkilö kuolee toisessa Suomen kunnassa, voidaan vainajan kuljetus kotikuntaan hyvinvointialueella sijaitsevaan kappeliin korvata. Myös arkun tai uurnan kuljetus hyvinvointialueen lähikuntaan sukhautaan voidaan korvata, mutta kuljetusta kauemmas Suomeen ei korvata toimeentulotuella. Yleisessä oikeuskäytännössä lähikuntana on lähtökohtaisesti pidetty maantieteellistä rajakuntaa.

Jos lääkäri on todennut henkilön kuolleeksi paikan päällä (esimerkiksi hoitokodissa), tulee kuolinpesälle lasku vainajan siirtokuljetuksesta ruumishuoneelle. Jos siirtokuljetukseen haetaan toimeentulotukea, voidaan siihen myöntää täydentävää toimeentulotukea samoin perustein kuin hautausavustukseen.

Jos henkilö on kuollut ulkomailla, neuvotaan omaisia olemaan yhteydessä ulkoministeriöön. Vainajan kuljetuskuluihin ulkomailta Suomeen ei myönnetä täydentävää toimeentulotukea. Hautauskuluihin ulkomailla ei myöskään myönnetä täydentävää toimeentulotukea.

2.7.2 Lasten tapaaminen

Lapsen tapaamisesta aiheutuvat menot sisältyvät lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983, §7, §9c) tarkoitetuissa tilanteissa perustoimeentulotuessa huomioitaviin menoihin siltä osin, kun lapsi tapaa eri taloudessa asuvaa vanhempansa ja menot perustuvat hyvinvointialueen vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen päätökseen. Kela ei korvaa sopimuksen ylittäviä kuluja. Jos tapaamissopimusta ei ole tehty, ohjataan asiakasta tekemään se. Kela ei korvaa lapsen tapaamiskuluja ulkomaille eikä niihin myönnetä täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea.

Jos tapaamisista ei ole vahvistettua sopimusta tai oikeuden päätöstä, voi tapaamiskuluihin olla perusteltua myöntää täydentävää toimeentulotukea siksi aikaa, kunnes tapaamissopimus on tehty tai asia on vireillä. Tällöin tukea voidaan myöntää tapaamisesta aiheutuneisiin matkakuluihin sekä lapsen ruokamenoihin. Lapsen matkakulut huomioidaan edullisimman matkustustavan mukaisesti. Lapsen ruokamenoina huomioidaan 49% perusosan määrästä/tapaamispäivä. Hakijaa tulee ohjata tekemään tapaamissopimus lastenvalvojalla tai vähintään pyytämään lähivanhemmalta selvitys lapsen tapaamisista Kelalle toimitettavaksi.

2.7.3 Avioeromaksut

Avioeromaksuihin ei myönnetä täydentävää toimeentulotukea. Oikeusaputoimistosta on mahdollista hakea oikeusapupäätöstä maksuttomasta avioeroasiankäsitteystä, jos on toimeentulotuen asiakas.

2.8 Opiskelutarvikkeet ja -maksut

Maksuton toisen asteen koulutus koskee ensimmäisen kerran niitä nuoria, jotka päättivät perusopetuksen keväällä 2021. Maksuttomuus koskee opetuksessa tarvittavia oppikirjoja ja muita materiaaleja sekä työvälineitä, -asuja ja -aineita sekä ylioppilastutkinnon suorittamiseksi edellytettäviä viittä (5) koetta (myös hylättyjen kokeiden uusimista). Opintoissa tarvittavat erityisvälineet, kuten soittimet ja urheiluvälineet, jäävät edelleen opiskelijan itsensä maksettaviksi. Maksuttomuus on voimassa sen kalenterivuoden loppuun saakka, jona opiskelija täyttää 20 vuotta. Maksuttomuusaikaa voidaan myös perustellusta syystä pidentää, esimerkiksi sairauden tai nivelvaiheen koulutuksen suorittamisen johdosta.

Mikäli asiakas ei kuulu maksuttoman koulutuksen piiriin, tulee vanhempien osallistuminen alaikäisen nuoren koulutuskustannuksiin selvittää. Lisäksi asiakasta ohjeistetaan ensisijaisesti hakemaan Kelasta opintorahan oppimateriaalilisiä. Mikäli alaikäisen opiskelijan vanhemmat eivät voi selvityksensä perusteella (esim. vanhemmat ovat perustoimeentulotukiasiakkaita) tukea opiskelijaa tai Kelan myöntämä oppimateriaalilisiä ei riitä kohtuudella kattamaan välttämättömiä opiskelukustannuksia, voidaan koulutuskustannuksiin omatyöntekijän suunnitelmaan perustuvalla harkinnalla myöntää täydentävää toimeentulotukea lukukausi kerrallaan. Opiskelutarvikkeissa tukeminen edellyttää lähtökohtaisesti toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkuutta. Asiakkaan tulee toimittaa oppilaitoksen edustajan todistama tai muu luotettava selvitys välttämättömistä opiskelutarvikkeista, jossa on mukana hinta-arvio. Asiakkaan tulee lisäksi selvittää opintoissaan eteneminen esittämällä esimerkiksi opintosuoritusotteensa.

Opiskelukustannuksiin täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää vain, mikäli asiakas ei tosiasiallisesti voi lainata kirjoja kirjastosta, saada niitä käytettynä, hyödyntää oppilaitoksen materiaaleja tai muulla tavoin hankkia välineistöä. On hyvä huomioida, että oppilaitoksilla on pääsääntöisesti velvollisuus tarjota oppimateriaalit oppilailleen, pois lukien muun muassa kampaajaksi ja kokiksi opiskelevien tarvikkeet, jotka jäävät opintojen jälkeen heidän omaan käyttöönsä. Näin ollen opiskelutarvikkeista välttämättömät oppikirjat, taskulaskin, työvaatteet ja -kengät huomioidaan lukiolaisille ja ammattioppilaitoksissa opiskeleville täydentävän toimeentulotuen menona edullisimman vaihtoehdon mukaan, mikäli oppilaitos ei näitä korvaa, niitä ei voi hankkia lainaksi ja edellyttäen että perhe tai opiskelija itse on toimeentulotuen asiakkaana. Lisäksi opintojen suorittamiselle välttämättömät ylioppilaskirjoitus-, näyttö-, lupa- ja pääsykoemaksut kohtuullisine matkakuluineen voidaan huomioida täydentävän toimeentulotuen menona.

Toisen ammatillisen tutkinnon tai jatko-opintojen opiskelukustannuksiin, kuten yliopiston ilmoittautumismaksuun, myönnetään täydentävää toimeentulotukea vain suunnitelmaan perustuen ja erityisellä harkinnalla esimerkiksi tilanteessa, jossa kouluttautuminen uuteen ammattiin on tarkoituksenmukaista henkilön työllistymisen näkökulmasta. Asiakkaan tulee tarvittaessa esittää selvitys mahdollisuudesta hyödyntää aiempien opintojen tarvikkeita.

Tietokoneen hankintaan ei lähtökohtaisesti myönnetä toimeentulotukea. Asiakasta tulee ohjata hyödyntämään maksuttomia yhteiskäyttöisiä tietokoneita esimerkiksi oppilaitoksessa tai kirjastossa. Myös järjestöt ja kolmas sektori lahjoittavat ajoittain tietokoneita vähävaraisille opiskelijoille. Mikäli asiakas ei saa tietokonetta oppilaitoksesta, ei pysty käyttämään yhteiskäyttöisiä koneita ja esittää oppilaitoksen selvityksen tietokoneen välttämättömyydestä opintojen suorittamiseksi, voidaan toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaalle myöntää suunnitelmaan perustuen maksusitoumuksella korkeintaan 300 euroa tietokoneen hankintaan.

Lukukausimaksuja tai omaehtoisten opintojen maksuja ei huomioida toimeentulotukeen oikeuttavana menona.

Opintonsa päättäneiden pienituloisten korkomenoja ei huomioida toimeentulotukimenona, koska Kela myöntää hakemuksesta korkoavustusta kokonaisuudessaan pienituloisuuden perusteella.

Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää tavanomaisiin työssä tai koulutuksessa tarvittaviin lupiin, kortteihin ja passeihin, kuten anniskelu-, hygienia- tai työturvallisuuspassiin sekä tulityökorttiin silloin, kun perustoimeentulokiasiakas on aloittamassa työn tai osallistuu suunnitelman mukaiseen koulutukseen, se on työn aloittamisen tai opiskeluiden edistymisen kannalta välttämätöntä eikä TE-toimisto, koulutuksen järjestäjä taikka työnantaja maksa kyseisiä lupia. Täydentävä toimeentulotuki myönnetään edullisimman koulutusvaihtoehdon mukaan tositetta vastaan (lasku tai tosite suoritetusta maksusta).

Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää valmistuvalle sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölle Valviran perimään ammattioikeuden rekisteröitymismaksuun, mikäli sen arvioidaan olevan asiakkaan työllistymisen kannalta välttämätöntä.

2.9 Edunvalvontapalkkio

Mikäli edunvalvonnan asiakkaalla on oikeus perustoimeentulotukeen, myönnetään hänelle välttämättömät edunvalvontapalkkiot ja tilintarkastusmaksut täydentävänä toimeentulotukena edunvalvojan ilmoituksen ja/tai laskun mukaisesti. Mikäli Kelan perustoimeentulotukipäätös on kielteinen, otetaan perustoimeentulotuen laskelman ylijäämä huomioon myönnettäessä edunvalvontapalkkion ja tilintarkastusmaksun kuluja. Jos edunvalvoja on määrätty vastaamaan asiakkaan taloudellisten asioiden hoidosta, tulee toimeentulotukihakemuksen olla edunvalvojan jättämä, ellei edunvalvoja ilmoita sosiaalitoimelle muuta.

Mikäli edunvalvontapalkkio on huomioitu asumispalvelun asiakasmaksun laskelmassa kuukausittaisena menona, ei maksuun myönnetä erikseen täydentävää toimeentulotukea.

2.10 Matkakulut eri tilanteissa

Asiakasta voidaan tarvittaessa tukea välttämättömissä työmatkakuluissa ensimmäisen kuun ajan siltä osin, kuin Kela ei myönnä perustoimeentulotukea niihin. Matkakulut huomioidaan edullisimman julkisen liikenteen vaihtoehdon mukaan. Ellei julkista liikennettä ole kohtuudella käytettävissä, auton käyttö on perusteltua tai tulee julkista liikennettä edullisemmaksi, huomioidaan auton käyttö Kelan perustoimeentulotuessa huomioitavan kilometrikorvauksen mukaan.

Työkokeiluun tai muuhun työvoimapolitiittisen toimenpiteeseen lähtevän asiakkaan ensimmäisen kuukauden matkakuluihin voidaan myöntää täydentävää toimeentulotukea suunnitelmaan perustuen edullisimman julkisen liikenteen vaihtoehdon mukaan, ellei asiakkaalla ole vielä käytettävissä näihin matkoihin tarkoitettua kulukorvausta.

Kelan koulumatkatuki on osa ensisijaisia etuuksia toisen asteen opiskelijoille. Koulumatkatukea myönnetään eri perusteiden maksuttomaan koulutukseen oikeutetuille opiskelijoille ja muille kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutetuille opiskelijoille, ajantasaiset ehdot ovat saatavilla Kelasta. Mikäli asiakas ei saa koulumatkatukea tai se ei riitä kattamaan tosiasiallisia matkakuluja kokonaisuudessaan, voidaan asiakkaalle myöntää täydentävää toimeentulotukea opiskelumatkakuluihin suunnitelmaan perustuen edullisimman julkisen liikenteen vaihtoehdon mukaan.

Omaehtoisten opintojen matkakuluihin (esimerkiksi avoimen yliopiston opinnot), joiden suorittamiseen asiakkaalle ei ole myönnetty Kelan etuisuuksia, koulumatkatukea eikä kulukorvausta, ei pääsääntöisesti myönnetä täydentävää toimeentulotukea.

Yhdyskuntapalvelusta aiheutuneista matkakustannuksista vastaa Rikosseuraamuslaitos eikä niihin myönnetä erikseen täydentävää toimeentulotukea. Myös oikeudenkäyntiin asianosaisena, vastaajana tai todistajana osallistumisesta aiheutuneet matkakulut sekä koevapauden valvontaan liittyvät tarpeelliset matkakulut kuuluvat valtion korvattaviksi.

Terveydenhuollon matkakulut kuuluvat perustoimeentulotuessa huomioitaviin menoihin. Välttämättömäksi arvioituihin päihdekuntoutus- tai muihin terveydenhuollon ryhmiin osallistumisesta aiheutuviin matkakuluihin voidaan myöntää täydentävää toimeentulotukea suunnitelmaan perustuen edullisimman julkisen liikenteen vaihtoehdon mukaan, mikäli Kela ei korvaa kustannuksia. Hyvinvointialueen asumispalvelussa oleva asiakas hakee tarvittaessa korvaushoidon matkakulut (esimerkiksi Kela-taksin omavastuuosuudet) perustoimeentulotukena.

Hyvinvointialueella oleskeleville varattomille henkilöille voidaan myöntää täydentävää toimeentulotukea kotikuntaan matkustamiseksi edullisimman julkisen liikenteen vaihtoehdon mukaan. Ennen päätöksentekoa on oltava yhteydessä asiakkaan kotikunnan mukaiselle hyvinvointialueelle, josta myönnetty toimeentulotuki peritään takaisin.

Asiakkaalle voidaan myöntää täydentävää toimeentulotukea matkakuluihin ensisuojaan. Täydentävä toimeentulotuki myönnetään ensisijaisesti edullisimman julkisen liikenteen vaihtoehdon mukaan.

Perhesosiaalityön tukitoimena myönnetyn ryhmämuotoisen perhetyön matkakulut voidaan huomioida täydentävän toimeentulotuen menona perustoimeentulotukea saaville perhesosiaalityön asiakkaille. Mikäli perheellä ei ole perustoimeentulotukioikeutta, voi perhesosiaalityö erityiseen harkintaan perustuen puoltaa ryhmämuotoisen perhetyön matkakulujen myöntämistä ehkäisevänä toimeentulotukena. Näissä tilanteissa perhesosiaalityö kirjaa matkakulujen huomioimisen perhesosiaalityössä laadittuun sosiaalityön suunnitelmaan.

2.11 Työttömyyskassan jäsenmaksu

Työttömyyskassojen jäsenmaksut kuuluvat pääsääntöisesti Kelan perustoimeentulotuessa huomioitaviin menoihin. Ellei Kela huomioi maksua perustoimeentulotuessa, voidaan niihin myöntää täydentävää toimeentulotukea silloin, kun katsotaan, ettei asiakkaalla itsellään ole siihen taloudellista mahdollisuutta, ja maksuilla turvataan asiakkaalle oikeus ansiosidonnaiseen

työttömyysturvaan mahdollisen työttömyyden kohdatessa. Asiakkaan on toimitettava työttömyysehtojen täyttymisestä kirjallinen selvitys.

2.12 Lainat ja sakot

Lainojen, kulutusluottojen ja osamaksuvelkojen tai ulosottomaksujen ja jäännösverojen takaisinmaksuun ei lähtökohtaisesti myönnetä toimeentulotukea. Asiakasta ohjataan neuvottelemaan velkojan kanssa maksusuunnitelmasta tai lyhennysten lykkäämisestä taikka velkajärjestelyyn hakeutumisessa.

Sakkoihin ei myönnetä toimeentulotukea.

2.13 Terveydenhuollon menot

Yksityisten terveystalveluiden, kuten yksityislääkärin, yksityisen fysioterapian tai yksityisen hammashoidon menoihin, ei pääsääntöisesti myönnetä täydentävää toimeentulotukea. Kela huomioi perustoimeentulotuessa tietyissä poikkeustilanteissa joitakin yksityisiä terveydenhuoltopalveluiden maksuja, kuten optikon määräämän silmälääkärin kulut, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) asiakasmaksut ja Kelan kuntoutuksena korvaamien psykoterapioiden omavastuuosuudet (pois lukien tutustumiskäynnit).

Terveydenhuoltolaki velvoittaa hyvinvointialueet antamaan riittävän terveydenhuollon asukkailleen henkilön terveydentilan edellyttämässä ajassa, joko omana toimintana tai ostopalveluna (myös palvelusetelillä), jolloin asiakas maksaa vain kunnan asiakasmaksun suuruisen määrän. Myös fysioterapia ja fysikaalinen hoito kuuluvat julkisen terveydenhuollon piiriin joko omana toimintana tai ostopalveluna, jolloin maksu huomioidaan Kelan perustoimeentulotuessa menona.

Apuvälineet, kuten tukisukat, tukiliivit, peruukit ja erityisjalkineet, kuuluvat lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin ja ovat asiakkaalle sen kautta maksuttomia. Joissain tilanteissa vammaisen asiakkaan on mahdollista saada apuvälineisiin vammaispalvelun kautta korvausta, mikäli lääkinnällisen kuntoutuksen kriteerit eivät täyty (esimerkiksi vapaa-ajan harrastusvälineet). Asiakkaan tulee saada edellä mainitut asiat terveydenhuollosta silloin, kun terveydenhuolto katsoo ne asiakkaalle välttämättömäksi, eikä näihin siksi ole pääsääntöisesti perusteita myöntää toimeentulotukea. Mikäli asiakkaan ei ole mahdollista saada tukisukkia lääkinnällisenä kuntoutuksena, mutta tukisukkien käytölle on osoitettu lääketieteellisin selvityksin terveystalve, on tukisukat mahdollista huomioida Kelan perustoimeentulotuen menona.

Kela huomioi perustoimeentulotuessa Kelan kuntoutuksena korvaamien psykoterapioiden omavastuuosuudet, mutta ei psykoterapian aloittamista edeltäviä tutustumiskäyntejä psykoterapeutille. Kela tekee päätöksen vasta terapeutin löytymisen jälkeen.

Tutustumiskäynneistä ei saa Kela-korvausta.

Tutustumiskäynteihin voidaan myöntää täydentävää toimeentulotukea 1-3 tutustumiskertaa, jos perustoimeentulotukea saavalla asiakkaalla on psykiatrian erikoislääkärin B-lausunto terapian aloittamisesta. Mahdollisiin tutustumiskäyntien jälkeisiin terapiakäynteihin ennen Kelan päätöstä ei myönnetä toimeentulotukea.

3. Ehkäisevä toimeentulotuki

Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta.

Hyvinvointialue myöntää päättämiensä perusteiden mukaan ehkäisevää toimeentulotukea edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää esimerkiksi tuen saajan ja/tai tämän perheen aktivointia tukeviin toimenpiteisiin, vanhemmuuden tukemiseen ja lapsen kasvuolosuhteiden turvaamiseen, asumisen turvaamiseen, ylivelkaantumisesta aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseen, taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseen, nuorten syrjäytymistä ehkäiseviin ja aktivointia tukeviin toimenpiteisiin tai muihin tuen saajan sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin. Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää myös pitkäaikaisen toimeentulotuen tarpeen katkaisemiseksi tai tilanteissa, joissa asiakas ei ole oikeutettu saamaan varsinaista perustoimeentulotukea.

Ehkäisevä toimeentulotuki on osa viimesijaista taloudellista tukea ja sen myöntämisen tulee aina perustua sosiaalityön suunnitelmaan, jonka lähtökohtana on asiakkaan ja/tai perheen kokonaistilanne. Suunnitelmaan sisältyy tuen vaikutuksen arvioiminen yhdessä asiakkaan kanssa.

Ehkäisevää toimeentulotukea varten hyvinvointialueen talousarvioon on varattu erillinen menokohta ja sen myöntäminen on sidottu määrärahaan. Ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisperusteista päättää hyvinvointialue ja määrärahat tulee varata siten, että toimeentulotukilain tarkoittamat ehkäisevän toimeentulotuen tavoitteet saavutetaan. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön suosituksen mukaan ehkäisevään toimeentulotukeen tulisi käyttää 3,3% varsinaisen toimeentulotuen menoista. (HE 134/2000; STM:n opas toimeentulotukilain soveltajille 2013, 125.)

3.1 Vuokravelat

Kohtuulliset asumismenot kuuluvat perustoimeentulotukeen ja siten Kelan päätäntävaltaan. Vuokravelkojen maksamista ei lähtökohtaisesti pidetä ehkäisevässä toimeentulotuksessa huomioon otettavina menoina. Mikäli asiakkaalla on oikeus takautuvaan perustoimeentulotukeen, tulee vuokravelkoihin aina ensisijaisesti hakea Kelasta perustoimeentulotukea.

Vuokravelkoihin voidaan myöntää ehkäisevää toimeentulotukea, mikäli erityisperusteet myöntämiseen ovat olemassa. Ehkäisevää toimeentulotukea myönnettäessä on huomioitava toimeentulotukilain säännökset sekä niiden asettama velvoite laatia asiakkaalle suunnitelma tämän itsenäisen selviytymisen edistämiseksi. Ennen vuokravelan maksamista asiakkaalle laadittavan suunnitelman yhteydessä tulee aina varmistaa, että toimenpiteellä turvataan asiakkaan asumisen jatkuminen.

Perustellusta syytä vuokravelkaan voidaan myöntää ehkäisevää toimeentulotukea, vaikka laskelman mukaan asiakkaalla ei olisi tähän takautuvasti oikeutta. Näissä tilanteissa on aina arvioitava asiakkaan kokonaistilanne, nykyisen asumismuodon sopivuus sekä erityisen tuen tarve taloudellisten asioiden hoitoon.

Asunnottomuuden uhka on aina peruste asiakkaan kanssa tehtävälle suunnitelmalliselle

sosiaalityölle tai -ohjaukselle sekä sen selvittämiseksi, millaisin sosiaalihuollon tarjoamin tukitoimenpitein asiakas voisi välttää asunnottomuuden.

Lähtökohtaisesti vuokratavat maksetaan vain kerran. Vuokratavojen maksettaessa asiakkaalle tehdään suunnitelma, jossa sovitaan jatkotoimenpiteistä, joiden tavoitteena on ehkäistä jatkossa vuokratavien syntyminen ja asiakkaan itsenäinen selviytyminen. Suunnitelmaan kirjattavia keinoja voivat olla muun muassa asiakkaan ja vuokratavojen laatima maksusuunnitelma, taloudellinen ohjaus ja neuvonta tai välitystilin taikka edunvalvonnan hakeminen.

4 Toimeentulotuen perusosan alentaminen

Toimeentulotuen perusosan alentamisesta säädetään toimeentulotukilain 10 §:ssä. Perusosan alentamisesta päättää Kela, joka tarvittaessa harkintansa mukaan huomioi hyvinvointialueen sosiaalialan ammattilaisten ja työvoimaviranomaisten lausunnon harkittaessa toimeentulotuen perusosan alentamista. Asiakkaan tilanne ja toimeentulotuen perusosan alentamisen tarpeellisuus arvioidaan vasta kun asiakas on saanut työvoimapolitiittisen lausunnon.

Toimeentulotuen perusosan alentaminen edellyttää aina palvelutarpeen arviointia. Sosiaalihuoltolain (§36) mukaisen palvelutarpeen arvioinnin laatiminen on hyvinvointialueen sosiaalitoimen vastuulla. Palvelutarpeen arviointi tehdään yhdessä asiakkaan kanssa ja tarvittaessa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Hyvinvointialueen sosiaalihuollon viranomainen ratkaisee palvelutarpeen arvioinnin perusteella, mitä palvelua asiakkaalle tarjotaan ja tarvittaessa laatii asiakassuunnitelman yhdessä asiakkaan ja muiden viranomaisten kanssa (TotuL §10a).

Hyvinvointialueen vastuulla on antaa Kelalle pyydettäessä tietoja asiakkaan tilanteesta perusosan alentamisen harkintaa varten. Tieto annetaan myös siitä, jos asiakas ei osallistu palvelutarpeen arviointiin. Kela toivoo, että tiedot toimitetaan nopeasti ja perustellen täsmällisesti. Ensisijaisesti tiedot voi toimittaa Kelmun kautta.

5. Lastensuojelun taloudellisen tuen myöntäminen

5.1 Lastensuojelun asiakassuunnitelma

Lastensuojelulain mukaiset taloudelliset tukitoimet (LsL 36 § 2) perustuvat aina lapsen edun mukaiseen harkintaan ja perheen kokonaistilanteen huomioimiseen perheen taloudellisesta tilanteesta riippumatta. Toimeentulotukilaskelma tulee kuitenkin edellyttää vähintään kerran vuodessa sekä perheen taloudellisen tilanteen muuttuessa. Mikäli perheen toimeentulotukilaskelma on ylijäämäinen, eikä perheen tulot kuitenkaan riitä lapsen menoihin, lastensuojelun taloudellisella tuella ei tule pitkäkestoisesti paikata tilannetta. Näissä tilanteissa lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee tarvittaessa yhteistyötä Kelan, työikäisten asiakasohjauksen ja aikuisosiaalityön kanssa, jotta perheen taloudellinen tilanne selvitetään tarkemmin ja suunnitellaan tarpeenmukaiset tukitoimet.

Avohuollon tukitoimena myönnettävästä taloudellisesta tuesta päättää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee taloudellisista tukitoimista suunnitelman lapselle ja tarvittaessa koko perheelle. Lapselle tai perheelle voidaan suunnitelmaan perustuen myöntää harkinnanvaraista tukea (esimerkiksi harrastukset, harrastusvälineet, leirimaksut, loma- ja virkistystoiminta, opiskeluun liittyvää tuki, matkakulut,

pyykinpesukone tai astianpesukone liittyen erityisen haasteellisiin tilanteisiin).

Riittävän toimeentulon ja asumisen turvaaminen ovat lastensuojelulain mukaan subjektiivisia oikeuksia (Toimeentulon ja asumisen turvaaminen 35 §). Näitä tukitoimia on järjestettävä aina, kun lastensuojelun tarve sosiaalityöntekijän arvion perusteella oleelliselta osin aiheutuu riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asuinoloista tai asunnon puuttumisesta. Samoin silloin, kun nämä seikat ovat oleellisena esteenä lapsen tai perheen kuntoutumiselle. Nämä tukitoimet on järjestettävä viivytyksettä. Jos lastensuojelun tarpeessa olevalle perheelle ei pystytä järjestämään asuntoa, siitä on tehtävä lastensuojelulain mukainen kielteinen hallintopäätös.

Mahdollinen taloudellinen tuki vuokralle on työikäisten asiakasohjauksessa tai aikuissosiaalityössä tehtävä päätös, koska se edellyttää tarkempaa perehtymistä perheen rahasioihin myös lastensuojelun asiakasperheillä.

5.2 Lapsen taloudellinen ja muu tukeminen

5.2.1. Lasten harrastemenot

- Kausi- ja lukukausimaksut: yksi harrastus/lapsi, enintään 300 euroa/vuosi
- Lisäksi lapsen harrastuksen edellyttämät välineet enintään 200 euroa
- Muut urheiluvälineet enintään 250 euroa/vuosi (esimerkiksi sukset, luistimet, pelivälineet)
- Polkupyörä iästä riippuen alle kouluikäiselle enintään 200 euroa ja kouluikäiselle lapselle enintään 300 euroa. Lisäksi pyöräilykypärä enintään 35 euroa.

5.2.2. Koulunkäynnin tukeminen

- Erityistilanteissa (perhe turvakodissa, lapsi sijoitettu lyhytaikaisesti) koulumatkoja tuetaan ensisijaisesti julkisilla liikennevälineillä ja ainoastaan lyhyen aikaa taksikuljetuksella.
- Maksuttoman toisen asteen koulutuksen ulkopuolella jäävät opetuksessa tarvittavat erityisvälineet (kts. kohta 2.8. maksuton toinen aste).

5.2.3. Läheisten ihmissuhteiden ylläpitäminen

- Pihlajan pitkäaikaiseen perhehoitoon sijoitetun lapsen yhteydenpitokulut (matka- ja ravintomenot).
- Matka- ja ravintomenot myönnetään etukäteen, jotta lapsen loma vanhemman/omaisen luona mahdollistuu.
- Matkat tukiperheisiin korvataan vanhemmille perheen taloudellisen tilanteen mukaan julkisilla liikennevälineillä tai Kelan kilometrikorvauksen mukaisesti.

5.2.4. Loma- ja virkistystoiminta

- Leirimaksut, tuettujen lomien omavastuuosuudet ja matkakulut, huvipuistorannekkeet ja matkakulut

5.2.5. Lapsenhoitotarvikkeet

- Ensisijaisesti ohjataan hakemaan täydentävänä toimeentulotukena
- Tarpeellinen säänmukainen vaatetus, lastenvaunut, turvaistuin, sänky

5.2.6. Muut henkilökohtaiset tarpeet

- Erityismenot perheen jaksamisen turvaamiseksi muun muassa terveydellisin perustein
- Perheen itse hankkima lastenhoitopalvelu (muun muassa Väestöliitto, MLL:n lapsenhoitopalvelu).

5.2.7. Läheisverkoston kartoittaminen ja viranomaisaloitteiset huoltajuusratkaisut

Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on selvitettävä lapsen sukulaisten tai muiden läheisverkostoon kuuluvien mahdollisuus ottaa lapsi luokseen asumaan. Perheselvityksen mahdollisesta oheishuoltajuusperheestä tekee Perhehoitoyksikkö Pihlaja yhdessä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee ryhtyä toimenpiteisiin lapsen huollon järjestämiseksi sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä, jos tätä on lapsen edun kannalta pidettävä aiheellisena ja sopiva läheisverkostoperhe löytyy. Lähtökohtana on aina lievimmän riittävän toimenpiteen periaate ja huostaanotto on viimesijainen vaihtoehto. Mikäli lapsen asuminen voidaan järjestää oheishuoltajuusjärjestelyin, tulee oheishuoltajan riittävä taloudellinen toimeentulo turvata. Oheishuoltajalla ei ole velvollisuutta vastata lapsen elatuksesta.

- Perheselvityksen ja oheishuoltajuushakemuksen käsittelyn aikana läheiselle maksetaan perhehoitoyksikkö Pihlajan määrittämä kulukorvaus lapsen kuluihin.
- Perhehoitoyksikkö Pihlajan hyväksymälle huoltajuusperheelle maksetaan hoitopalkkio ja kulukorvaus Pihlajan ohjeen mukaisesti. Kulukorvauksesta vähennetään lapsen tulot.

5.3 Jälkihuoltoonuoaret

Nuorella on oikeus lastensuojelulain 75 §:n mukaiseen jälkihuoltoon huostaanoton ja sijaishuollon päätyttyä ja vähintään puoli vuotta kestäneen avohuollon sijoituksen jälkeen. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun sijoituksen jälkeen lapsi tai nuori on ollut lastensuojelun asiakkaana, kuitenkin viimeistään nuoren täyttäessä 25 vuotta. Hyvinvointialueen on järjestettävä jälkihuollon piirissä olevalle nuorelle viivytyksettä riittävä taloudellinen tuki, kun riittämätön toimeentulo on esteenä nuoren kuntoutumiselle (LsL 76 §).

- Alaikäiset jälkihuoltoonuoaret ovat lastensuojelun asiakkaita. Täysi-ikäisten jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten aikuisten jälkihuollon palvelut järjestetään aikuisten mielenterveys-, päihde- ja sosiaalipalvelujen toimesta lastensuojelulain mukaisesti. Vastuutyöntekijänä toimii sosiaalityöntekijä tai erityissosiaaliohjaaja.
- Jälkihuoltoonuoaren taloudellinen tuki perustuu jälkihuollon suunnitelmaan.
- Jälkihuoltoonuoarelle voidaan myöntää täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea tämän ohjeen mukaisesti samoin kuin muille asiakkaille.
- Jälkihuoltoonuoarelle voidaan myöntää taloudellista tukea myös lastensuojelulain

mukaisesti.

- Jälkihuoltoonnuorelle on lastensuojelulain mukaisesti saattanut kertyä itsenäistymisvaroja, joilla voidaan tukea nuoren taloudellista tilannetta itsenäistymisessä.

5.3.1 Pakolaistaustaiset maahanmuuttajanuoret

Ilman huoltajaa Suomeen tulleet, alaikäiset toimeentulotuen hakijat rinnastetaan jälkihuoltoonnuoriin siihen saakka, kunnes he täyttävät 25 vuotta. Heillä on oikeus jälkihuoltoon rinnastettaviin tukipalveluihin, eikä heidän tarvitse nostaa opintolainaa. Jälkihuoltoon rinnastettavia tukipalveluita voidaan tarvittaessa ostaa kotoutumisajan puitteissa.

Täydentävän toimeentulotuen myönnettävät summat yksin alaikäisenä tulleeille ovat samat kuin muilla jälkihuoltoonnuorilla.

6. Maahanmuuttajat

6.1 Alkuavustukset ja kuntaan muuttaminen

Oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille tai kiintiöpakolaisille haetaan vuokravakuus ja kohtuulliset asumismenot Kelalta tarvittaessa etukäteen siltä ajalta, kun perhettä/pakolaista odotetaan saapuvaksi Suomeen. Kelaan kannattaa olla suoraan yhteydessä heti, kun kuntaan tulijoiden määrä ja tuloaikataulu on tiedossa.

Suoraan maahan saapuville kiintiöpakolaisille, tulottomille vastaanottokeskuksesta tai ryhmäkodista ensimmäiseen omaan asuntoonsa muuttavalle henkilölle myönnetään kaksi kertaa (2x) Kelan perustoimeentulotuen yksinasuvan perusosan suuruisen alkuavustus. Lisäksi samaan aikaan muuttavalle perheelle myönnetään 200 euroa/henkilö perheen 2. jäsenestä alkaen. Samoin menetellään, jos perheenkokoaja on ensin yksin saanut oleskeluluvan ja alkuavustuksen, ja hänelle tulee myöhemmin pakolaisen perheen yhdistämisen perusteella perheenjäseniä; tulijoille myönnetään alkuavustuksena 200 euroa/henkilö. Avustus myönnetään vain ensimmäiseen kotikuntaan Suomessa.

Yhteistalouteen tai ns. kimppakämppään muuttaville alkuavustus jaetaan tasan asuntoon muuttavien kesken. Kahden hengen muuttaessa kimppakämppään on alkuavustus kaksi kertaa (2x) yksin asuvan perusosa + 200 euroa jaettuna kahdella, kolmen hengen muuttaessa kimppakämppään on alkuavustus kaksi kertaa (2x) perusosa + 200 euroa + 200 euroa jaettuna kolmella jne.

Henkilöille, jotka muuttavat ensimmäisestä kunnasta toisen kuntaan, ei enää uudelleen myönnetä alkuavustusta. Alkuavustuksen myöntäminen edellyttää yleensä kotikäynnin tekemistä.

Kiintiöpakolaisena tai pakolaisen perheen yhdistämisen kautta maahan tullee voidaan myöntää kerta-avustuksena tukea talvivaatetuksen hankintaan. Kerta-avustus myönnetään vain ensimmäisenä maahantulovuotena ja on suuruudeltaan 150 euroa/henkilö. Kiintiöpakolaiselle myönnetään lisäksi tukea 70 euroa/henkilö kustannuksiin, jotka elämisen ja asumisen osalta tulevat katettavaksi välittömästi henkilön ja/tai perheen saavuttua Suomeen, ennen varsinaisten muiden ensisijaisten etuuksien ja alkuavustuksen maksuun saamista.

Tarvittaessa Kelalta kysytään mahdollisuutta myöntää välttämättömät lääkkeet ja ruoka

maksusitoumuksena. Myös terveydenhuollon matkoihin on mahdollista pyytää maksusitoumuksia ennakkoon, mikäli on tiedossa välttämättömiä terveydenhuollon matkoja. Niihin ei myönnetä täydentävää toimeentulotukea.

Myöhemmin perheistä itsenäistyvät nuoret, jotka muuttavat omiin asuntoihin, hakevat tarvittaessa toimeentulotukea Kelasta, kuten muutkin toimeentulotuen tarpeessa olevat itsenäistyvät nuoret.

6.2 Kotoutumista edistävät kurssit, oppimateriaalit ja matkakulut

Suomen kielen kurssit ja oppimateriaalit sekä sanakirjat voidaan myöntää täydentävänä toimeentulotukena pääsääntöisesti kotoutumisaikana (3-5 vuotta). Kurssien tukemisen tulee perustua suunnitelmaan.

YKI-testin kustannuksissa voidaan tukea, mikäli testi on välttämätön työn tai opiskelupaikan hakemiseksi. Kansalaisuushakemusta varten suoritettavan YKI-kurssin tai -testin kustannuksiin ei myönnetä toimeentulotukea.

Mikäli asiakas osallistuu kotoutumis- ja työllistymissuunnitelman mukaisesti kotoutumista ja/tai työllistymistä edistävään toimintaan, mutta ei saa toiminnan ajalta Kelan työmarkkinatuen kulukorvausta, voidaan asiakasta toiminnan ajan tukea matkakuluissa edullisimman julkisen liikenteen vaihtoehdon mukaan.

6.3 Kansalaisuushakemusten, oleskelulupien ja muiden asiakirjojen kustannukset

Täydentävänä toimeentulotukena ei makseta kansalaisuushakemuksen, oleskeluluvan eikä matkustusasiakirjan hankintakuluja.

Oleskelulupien kustannuksista vastaa Kela. Ensimmäiseen oleskelulupaan ei perustoimeentulotukea myönnetä, mutta seuraaviin sitä on mahdollista saada. Poikkeuksena Suomessa vastasyntynyt lapsi, jonka oleskeluluvan hankintaan Kela voi myöntää perustoimeentulotukea. Lapsen perheen tulee täyttää vakinaisen oleskelun kriteerit ja tukea on haettava kolmen (3) kuukauden kuluessa lapsen syntymästä. Täydentävällä toimeentulotuella ei tueta ensimmäisen oleskeluluvan hankkimiskuluja, vaan asiakkaan kuuluu kustantaa ne itse.

Henkilöllisyystodistuksen hankkimiskulut, myös valokuvat ja mahdolliset matkakulut, kuuluvat perustoimeentulotukeen ja niistä vastaa Kela. Niitä ei myönnetä täydentävänä toimeentulotukena.

Asiakirjojen käännettämisestä (esimerkiksi tutkintojen rinnastamiseksi ja/tai laillistamiseksi edellytettävät opintotodistusten käännöskulut tai opetushallituksen hakemusmaksut) aiheutuviissa kustannuksissa perustoimeentulotuen (pitkäaikais-)asiakkaita voidaan tukea vain harkinnalla, mikäli asiakirjojen käännettäminen on välttämätöntä esimerkiksi asiakkaan työllistymiseksi.

6.4 Pakolaisten paluumuuttoavustus

Hyvinvointialue voi maksaa paluumuuttoavustuksena pakolaistaustaiselle henkilölle kohtuulliset matka- ja muuttokustannukset pakolaiselle ja joka palaa vapaaehtoisesti koti- tai lähtömaahansa muuten kuin tilapäisessä tarkoituksessa, ellei hän saa avustusta muuta kautta. Avustusta ei myönnetä henkilölle, joka on saanut Suomen kansalaisuuden. Lisäksi hyvinvointialue voi maksaa yhdelle henkilölle enintään kahden kuukauden ja perheelle enintään neljän kuukauden Kelan perustoimeentulotuen perusosan määrää vastaavan paluumuuttoavustuksen. Edellytyksenä paluumuuttoavustuksen maksulle on tarkoitus muuttaa maasta muuten kuin tilapäisessä tarkoituksessa. Osoituksena tästä käy esimerkiksi Digi- ja väestövirastolle tehty muuttoilmoitus, josta ilmenee ulkomailla oleskelun vakinainen tarkoitus. Muuttajan tulee itse huolehtia muuttoon liittyvät asiat.

Korvauksen matka- ja muuttokustannuksista sekä paluumuuttoavustuksen myöntää hakemuksesta se hyvinvointialue, jossa mainittu henkilö asuu. Muuttajan tulee itse huolehtia muuttoon liittyvät asiat. Matkajärjestelyt kannattaa hoitaa IOM:n (International Organization of Migration) kautta. Hyvinvointialueelle korvataan annetusta paluumuuttoavustuksesta aiheutuvat kustannukset ilman määräaika. Lisätietoja paluumuuttokorvausten hakemisesta saa Ely-keskukselta. Hyvinvointialue voi periä takaisin matka- ja muuttokustannuksista myöntämänsä korvauksen sekä paluumuuttoavustuksen, jos osoittautuu, että korvaus tai avustus on maksettu virheellisin perustein tai perusteettomasti. Hakemus takaisinperinnästä tehdään sille hallinto-oikeudelle, jonka tuomiopiirissä hyvinvointialue sijaitsee.

6.5 Paperittomat asiakkaat

Paperittomilla asiakkailla tarkoitetaan:

- Kielteisen lainvoimaisen päätöksen turvapaikkaan saanut henkilö, joka ei vapaaehtoisesti poistu maasta tai ei voi poistua maasta lähtömaahansa (esim. Irak, Afganistan)
- Maassa ilman oleskelulupaa oleskeleva, muualta kuin EU-, ETA-valtiosta tai Sveitsistä tullut henkilö, jolla ei ole oleskelulupaa
- Suomeen muualta kuin EU-, ETA-valtiosta tai Sveitsistä tullut henkilö, jonka oleskeluluvan tai viisumin edellytyksenä on ollut yksityinen sairausvakuutus, mutta vakuutusturva on päättynyt tai se ei ole kattava
- EU-kansalainen, jonka tilapäinen maassa oleskelu on laillista, mutta jolla ei ole vakuutusturvaa sairauden tai sairaanhoidon varalle.

Paperittomiksi määritellyillä asiakkailla on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Paperittomille asiakkailla tulee järjestää välttämättömät ravinto- ja terveydenhuoltomenot sekä tarvittaessa majoitus (hätmajoitus/tilapäinen majoitus). Välttämättömän tuen saaminen ravinto- ja terveydenhuoltomenoihin tulee ensisijaisesti selvittää Kelan perustoimeentulotuen kautta. Paperittomien asiakkaiden tilannetta tulee seurata ja uudelleen arvioida vähintään kahden viikon välein.

7. Toimeentulotuen takaisinperintä

Täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää takaisinperinnällä. Tällöin päätökseen kirjataan, että myönnetty toimeentulotuki peritään takaisin toimeentulotukeen nähden

ensisijaisten varojen ollessa käytettävissä, esimerkiksi kuolinpesän selvittämisen ja jakamisen jälkeen.

Hakija, asianhoitaja tai kuolinpesän hoitaja voi takaisinperintäpäätöksen perusteella maksaa myönnetyn toimeentulotuen suoraan Keusotelle laskun perusteella. Päätökseen tulee kirjata yhteydenotto-ohjeet päätöksen tehneen yksikön asiakassihteriin tai etuuskäsittelijään myönnetyn toimeentulotuen suorittamiseksi takaisin, kun perinnän kohteena olevat varat ovat käytettävissä. Asiakassihteri tai etuuskäsittelijä tarkistaa asiakastietojärjestelmästä perintäpäätöksellä myönnetyn toimeentulotuen määrän ja ilmoittaa sen Keusoten osto- ja myyntilaskutiimille, joka lähettää laskun em. taholle. Perintäpäätöksestä on hyvä ilmoittaa ennakolta osto- ja myyntitiimille takaisinmaksujen seuraamiseksi.

Mikäli hakija, asiahoitaja tai kuolinpesän hoitaja ei ota yhteyttä perinnällä myönnetyn toimeentulotuen takaisinmaksamiseksi, em. tahoja ei tavoiteta tai asiassa ei löydy yksimielisyyttä, asia vireytetään hakemuksena hallinto-oikeuteen ennen määräajan umpeutumista. Hakemus toimeentulotuen takaisinperinnästä on tehtävä hallinto-oikeudelle toimeentulotukilain (1997/1412) 20 §:n 1.mom. tarkoitetuissa tapauksissa kolmen vuoden ja 20 §:n 2.mom. tarkoitetuissa tapauksissa viiden vuoden kuluessa siitä, kun tuki on maksettu. Hakemukseen on liitettävä tarpeellinen selvitys toimeentulotuen myöntämisen syistä sekä korvausvelvollisesta ja edellytyksistä korvauksen suorittamiseen. Jos tukea myönnettäessä on päätetty, että tuki peritään korvausvelvollisen varoista vasta hänen kuoltuaan, hakemus tuen perimisestä on pantava vireille vuoden kuluessa korvausvelvollisen kuolemasta.

Jos toimeentulotuen myöntäminen on perustunut tahallaan annettuihin erehdyttäviin tietoihin tai toimeentulotukilain 17 § säädetyn ilmoitusvelvollisuuden tahalliseen laiminlyöntiin, voi hyvinvointialue periä tuen takaisin tietojen antajalta tai ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöneeltä siltä osin kuin tuen myöntäminen on perustunut virheellisiin tietoihin.

Jos toimeentulotukea on myönnetty joko kokonaan tai osaksi ennakkona odotettavissa olevaa etuutta vastaan, voi hyvinvointialue periä henkilölle tulevat tulot, korvaukset ja saamiset siltä ajalta, jolta tukea on annettu ennakkona ja käyttää niitä ennakkona annetun tuen kuittaukseen. Hyvinvointialueen on suoritettava toimeentulotuen kuittaukseen käytettyjen varojen jälkeen jäävät varat välittömästi tuen saajalle. Jos samaan saatavaan kohdistuu sekä Kelan, että hyvinvointialueen maksuvaatimus, maksetaan saatavat toimeentulotukilain mukaan ensisijaisesti Kelalle. Kela suorittaa perustoimeentulotuen kuittaukseen käytettyjen varojen jälkeen jäljelle jääneet varat hyvinvointialueelle.

Lisätietoja toimeentulotuen takaisinperinnästä hallinto-oikeuden kautta on saatavissa esimerkiksi oikeus.fi-internetsivuilta.